

УДК 37.034

В. Л. КОРОЛЕНКО

м. Миколаїв

viktorko73@mail.ru

ДО ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури визначено сутність процесу морального виховання дітей дошкільного віку. Акцентовується на необхідності морального виховання дітей дошкільного віку як основи загального морального розвитку зростаючої особистості.

Ключові слова: моральні цінності, моральне виховання, діти дошкільного віку.

Актуальність проблеми морального виховання зумовлена кризою сучасного суспільства, в якому сталося розмивання моральних норм, значущості інституту сім'ї, духовних цінностей, що ускладнює процес морального становлення дітей дошкільного віку. Моральне виховання сприяє формуванню гармонійної особистості, яка усвідомлює моральні норми і цінності, що визначають основу стосунків між людьми в суспільстві.

Кризі моральності суспільства сприяють сучасні фривольні методики виховання дітей, у межах яких дитина отримує основи морального виховання поза сім'єю за допомогою нав'язаних деморалізованим суспільством засобів (засоби масової інформації, Інтернет, тощо).

Мета статті – висвітлення методів і засобів морального виховання дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми свідчить про інтерес науковців до проблеми морального виховання підростаючого покоління (Ш. Амонашвілі, І. Бех, О. Бодальов, Л. Божович, О. Вишневський, Л. Громова, В. Клименко та інші). Водночас питанню морального виховання дітей дошкільного віку в наукових роботах уваги приділено недостатньо.

Формування основ моральних якостей людини починається в дошкільному віці і від успішності цього процесу залежить його подальший моральний розвиток. У вихованні дитини з перших років її життя, важливе місце посідає формування моральних якостей. У процесі спілкування з дорослими виховується прихильність і любов до них, бажання поводитись відповідно до їхніх вказівок, робити

їм приємне, утримуватися від вчинків, що засмучують близьких людей. Емоційна чуйність дитини складає основу для формування в неї моральних якостей: задоволення від хороших вчинків, схвалення дорослих, сорому, засмучення, неприємних переживань від свого поганого вчинку, від зауваження, незадоволеності дорослого. У дошкільному віці формуються чуйність, співчуття, доброта, радість за інших. Моральні відчуття спонукають дітей до активних дій: допомогти, проявити турботу, увагу, заспокоїти тощо [2; 3; 6].

У ранньому віці дитина здатна максимально емоційно переживати і співпереживати, вона сприймає слова і дії дорослих не ставлячи їх під сумнів, на відміну від того віку, коли дитина стає старшою і вчиться аналізувати слова та вчинки довоколишніх, зіставляти зі своїм досвідом і робити певні, не завжди правильні висновки. Досвід, набутий дітьми молодшого віку, переходить у категорію належного, достеменного, канонічного, такого, що не ставиться під сумнів.

Моральне виховання в дошкільному віці реалізується через систему методів і засобів, натомість основним джерелом морального виховання і становлення гармонійної особистості дитини є її сім'я. Допоміжним механізмом для реалізації морального виховання дошкільників є дошкільні навчальні заклади, роллю яких є корекція помилок виховання дитини в сім'ї [1; 12].

На нашу думку, моральне виховання дошкільників – складний процес формування переконань і системи цінностей дитини, що реалізується за допомогою певних методів, до яких відносяться: переконання; розповідь; пояснення; роз'яснення; навіювання; мораль-

на бесіда; приклад; заохочення; покарання [4; 7; 10; 11].

Переконавання передбачає розумний доказ якогось поняття, моральної позиції, оцінки того, що відбувається. Слухаючи запропоновану інформацію, діти сприймають не стільки поняття і думки, скільки логічність викладу вихователем своєї позиції.

Розповідь – це яскравий, емоційний виклад конкретних фактів і подій, що мають моральний зміст. Впливаючи на відчуття, розповідь допомагає вихованцям зрозуміти і засвоїти сенс моральних оцінок і норм поведінки, формує в них позитивне ставлення до вчинків, відповідних моральних норм, впливає на поведінку. Якщо за допомогою розповіді не вдається забезпечити ясне і чітке розуміння певних моральних положень (законів, принципів, норм поведінки тощо), застосовується метод пояснення. Для пояснення характерна доказова форма викладу, заснована на використанні логічно зв'язаних висновків, що встановлюють істинність думки. Роз'яснення використовують для формування або закріплення нової моральної якості, форми поведінки, а також для формування відповідного ставлення до певного здійсненого. Важливою рисою, що відрізняє роз'яснення від пояснення і розповіді є орієнтованість дії на конкретну групу або окрему людину.

Навіювання використовується у випадках, коли вихованець повинен прийняти певні настанови. Воно впливає на дитину в цілому, створюючи настанови і мотиви діяльності, і характеризується тим, що вона не критично сприймає педагогічну дію. Навіювання підсилює дію інших методів виховання. Використання цього методу сприяє переживанню дітьми своїх вчинків і пов'язаних з ними емоційних станів. Процес навіювання часто супроводжується процесом самонавіювання, коли дитина намагається сама собі вселити емоційну оцінку своєї поведінки.

Наування поєднує прохання з роз'ясненням і навіюванням. Педагогічна ефективність цього методу залежить від прийнятої вихователем форми звернення до дитини, його авторитету, моральних якостей, переконаності в правоті своїх слів і дій. Напучення набуває форми похвали, звернення до відчуттів влас-

ної гідності, честі, або збудження відчуття сорому, покаяння, незадоволення собою, своїми вчинками і вказівки шляхів до виправлення.

Моральна бесіда – це метод систематичного і послідовного обговорення знань, що передбачає участь як вихователя, так і вихованців. Бесіда відрізняється від розповіді тим, що вихователь вислуховує і враховує думки співбесідників, будує свої стосунки з ними на принципах порозуміння і співпраці. Моральна бесіда називається тому, що її предметом стають моральні проблеми. Мета етичної бесіди – поглиблення, зміцнення моральних понять, узагальнення і закріплення знань, формування системи моральних поглядів і переконань.

Приклад – це виховний метод, що дає конкретні зразки для наслідування і активно формує свідомість, відчуття, переконавання вихованців, активізуючи їхню діяльність. Сутність цього методу полягає в тому, що наслідування, забезпечує підростаючої особистості можливість привласнити великий об'єм узагальненого морального досвіду. У педагогічній практиці, як приклади, використовуються видатні особистості (письменники, учені, герої літературних творів, кінофільмів). Приклад дорослої людини (батьків, вихователя) може бути дієвим лише в тому випадку, якщо вона має авторитет у дитини, є для неї референтною особистістю.

Заохочення – вираження позитивної оцінки дій вихованців. Воно закріплює необхідні навички і звички. Дія заохочення заснована на збудженні позитивних емоцій, тому воно вселяє впевненість, створює приємний настрій, підвищує відповідальність. Види заохочення: схвалення, підбадьорення, похвала, вдячність, нагородження грамотами, дарунками і т. ін.

Покарання – це метод педагогічної дії, який повинен попереджати небажані вчинки учнів, гальмувати їх, викликати відчуття провини перед собою і іншими людьми. Відомі такі види покарання: накладення додаткових обов'язків; позбавлення або обмеження певних прав; моральний осуд, засудження. Вважаємо, що покарання повинне застосовуватися з урахуванням таких вимог:

- воно має бути справедливим і не повинно принижувати гідність дитини;
- не можна квапитися карати, якщо немає повної упевненості в справедливості покарання і його позитивному впливі на поведінку дитини;
- застосовуючи покарання, необхідно переконатися, що дитина зрозуміла, за що її карають;
- покарання не має бути «глобальним», тобто караючи дитину, треба знайти в її поведінці і позитивні сторони і підкреслити їх;
- покарання не повинне відміняти заохочення, обіцяне дитині раніше;
- якщо дитина покарана, значить, воно вже пробачена, і більше не варто вести розмову про колишню її провину.

Багато батьків у процесі морального виховання дитини вважають головним механізмом заохочення і покарання, неправильно інтерпретуючи ці методи, зводячи їх до матеріального заохочення і фізичного покарання або матеріального позбавлення. Як свідчать результати нашого дослідження, така тактика є малоефективною в довгостроковій перспективі, оскільки фізичні і матеріальні позбавлення є проявом зовнішнього морального контролю для дітей дошкільного віку. Моральне виховання стимулює прояв внутрішнього заохочення (самого себе) і внутрішнього позбавлення (покарання - самовільної відмови від заохочення, блага) [5; 8; 9].

Мислення і уявлення дитини дошкільного віку, моральне виховання якої реалізується через певну систему засобів, відрізняються граничною конкретністю, тому їй необхідні чіткі, зрозумілі форми і символи для усвідомлення таких абстрактних понять моральних принципів, як доброта, вірність, вдячність, чуйність, кохання, краса, тощо.

Серед основних засобів морального виховання дошкільників виокремлюють: казку; гру; творче завдання; працю; природу; спілкування як з однолітками, так і з дорослими; колектив. Так, колектив - дитяче оточення, яке є одним із важливих засобів морального виховання дошкільників, що дозволяє дитині розвивати свою індивідуальність у межах суспільства, керованого своїми законами і нормами. Гармонійний розвиток особистості неможливий без колективу, оскільки людина - істота соціальна, яка проживає в соціумі і є його частиною [7; 8].

Важлива роль у моральному вихованні дитини належить сім'ї. Дитина, як імітатор

дорослих, копіює поведінку батьків, переймає їхню тактику звернення один до одного і спілкування з іншими людьми. Неможливо виховати гармонійну високоморальну особистість у «хворій» родинній атмосфері, в якій переважають неповага, егоїстичність, лінь, тощо. Сім'я є основним середовищем для здобуття досвіду і знань для дитини. Дошкільний навчальний заклад і інші освітні установи лише коректують помилки батьківського виховання. Моральне виховання дитини в сім'ї повинне реалізовуватися з максимальною пошаною її особистісної гідності. Формування моральної поведінки дитини необхідно заохочувати, а не придушувати її ініціативи, прояви особистісних якостей [4; 6].

Спираючись на отримані результати нашого дослідження, можемо стверджувати, що для дитини дошкільного віку моральне виховання реалізується крізь призму сімейних стосунків, успадковуючи які, дитина стає гідним членом сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т. Ф. Педагогічні проблеми молоді сім'ї: Навч. посіб. / Т. Ф. Алексєєнко. — К.: ІЗМН, 1987. — 116 с.
2. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. — Минск: Университет, 1990. — 500 с.
3. Бернс Р. Развитие «Я»-концепции и воспитание / пер. с англ.; общ. ред. и вступ. ст. В. Я. Пилиповского. — М.: Прогресс, 1986. — 424 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: моногр. : у 2 кн. / І. Д. Бех — К.: Либідь, 2003. — Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. — 344 с.
5. Бодалев А. А. Восприятие и понимание человека человеком / А. А. Бодалев. — М.: Педагогика, 1982. — 272 с.
6. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте (Психологические исследования) / Л. И. Божович. — М.: Просвещение, 1968. — 464 с.
7. Боришевський М. Й. Моральні переконання та їх формування у дітей / М. Й. Боришевський. — К.: Т-во «Знання» УРСР, 1979. — 48 с.
8. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал. Підручник для педагогів, виховників молоді і батьків / Г. Г. Ващенко. — 3-тє вид. — Полтава, 1994. — Т. 1. — 191 с.
9. Вишневський О. І. Сучасне українське виховання: Пед. Нариси / О. І. Вишневський. — Львів, 1996. — 238 с.
10. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К.: Либідь, 1997. — 376 с.
11. Громова Л. А. Етика взаимоотношений поколений / Л. А. Громова. — М.: Знание РСФСР, 1989. — 31 с.
12. Клименко В. В. Психічний розвиток дитини: родинне виховання: Метод. посіб. / В. В. Клименко. — К.: Навч. посіб., 1994. — 81 с.

V. KOROLENKO

Mykolaiv

FEATURES OF MORAL EDUCATION CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

On the basis of theoretical analysis of psychological and pedagogical literature essence of process of the moral educations of children of preschool age is certain, the analysis of the various going is conducted near the decision of this problem. The results of the conducted analysis testify, about the necessity of the moral educations of children of preschool age which makes basis of general moral development of growing personality.

Key words: moral forming, moral factors, moral values, moral education, preschool children.

В. Л. КОРОЛЕНКО

г. Николаев

К ПРОБЛЕМЕ МОРАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

На основе теоретического анализа психолого-педагогической литературы определена сущность процесса морального воспитания детей дошкольного возраста. Результаты проведенного анализа свидетельствуют о необходимости морального воспитания детей дошкольного возраста, который составляет основу общего морального развития растущей личности.

Ключевые слова: моральные ценности, моральное воспитание, дети дошкольного возраста.

Стаття надійшла до редколегії 06.04.2015

УДК 378.14:373.21

А. В. КУРЧАТОВА

м. Николаїв

kurchat67@mail.ru

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ДО ВИХОВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКА В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито особливості використання різних видів науково-дослідницької роботи студентів педагогічного вузу в системі їхньої підготовки до виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку. Надано окремі рекомендації щодо використання науково-дослідницької діяльності майбутніх вихователів, опираючись на приклад викладання спецкурсу «Методика виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку».

Ключові слова: науково-дослідницька робота, майбутні вихователі, науковий гурток, шанобливе ставлення до батька.

Сучасний стан суспільства, оновлення всіх сфер його соціального життя, модернізація системи вищої освіти України потребують по-новому розглянути підготовку педагогічних кадрів. У цих умовах вагоме місце посідає науково-дослідницька робота майбутніх вихователів, без якої неможливо здійснювати підготовку фахівців на рівні сучасних вимог, адже сучасний дошкільний навчальний заклад потребує фахівців, не лише озброєних глибокими професійними знаннями та вмінням працювати з дітьми, а й здатних самостійно здобувати наукові знання, навчатися протягом усього життя, спроможних опе-

ративно приймати нешаблонні рішення, діяти самостійно, творчо. Відтак, самостійність, творчість, здатність до самоосвіти стають професійно необхідними якостями особистості майбутнього вихователя.

Успішне формування вищезгаданих якостей у студентів вищого навчального закладу, залежить від вдалої організації науково-дослідницької роботи суб'єктів навчання. Постановка проблеми полягає в аналізі сутності, особливостей організації науково-дослідницької роботи майбутніх вихователів, наданні окремих рекомендацій щодо її проведення на прикладі читання спецкурсу